

arribà a existir pronunciada en terra valenciana: «gal-tada, *bofet*, *bofetada*, morrada, bossinada, revés: alapa, colaphus», OPOu, *TbPu.*, 178; «*bofetada* que no t puiques vengar / no te la deixes pegat», CROs (*AdagesR*, 1736, p. 46); però no crec que tingui fonament la pron. *bof.* que *AlcM* atribueix al cat. occid. (car el que jo he sentit, p. ex. a Esterri de Cardós, 1934, és *bufetáda*; manquen de valor, és clar, les notacions en *bof.* d'AGriera, Barravés, *BDC* VI, 20, cf. Benavarrí, *BDC* VII, 70), en tot cas és segur que a Mallorca no hi ha hagut altra pron. que amb *u* (d'acord DFiguera, *Damen.*, *DAG.* i *AlcM*) i fins una font oriental tan tardana com el *DTorra* (1640-72) dona encara la preferència a *buf.*; en castellà el mot té *o*, com correspon a la forma que allí revesteix el radical que estem estudiant (veg. en *DCEC* els articles *BOFE*, *-ETADA*); altrament allí *bofete* és rar (princ. S. XVI) i *bofetada* hi apareix des de princ. S. XV (i en Nebrija), també port. *bofete*, *bofetada*, probablement amb caràcter autòcton (encara que hom n'ha dubtat no sense bones raons, i les dates almenys no serien desfavorables a la idea que hi pugui haver hagut inicialment calc del català).

Observem que el mot no és exclusivament hispànic, almenys pel que fa a *bufa* (que, com a terme familiar, afectiu i infantil és quasi-sinònim de *bufetada* en quasi tot el Principat [*AlcM*, § 7], i en tot cas en el parlar de Barcelona), car hi ha exs. d'un fr. ant. *bufe*, cinc o quatre en el *Graal* de Chrétien de Troyes (gloss. de Förster-Breuer) i en algun altre text: «il me monstra après ce sa paume ['palmell'] ce fut a dire que il me donneroit une *bufe* su la maisselle», *Placidus et Timeo*, fi S. XIII (*BNatP*, 212, fº 117v); i encara que no conec exs. d'oc. ant. *bofa*, *bofet* (o *buf.*) (segons *PDPF* «soufflet sur la joue») i avui el mot sembla tenir-hi poca extensió, de tota manera no deixa de tenir cert ús el prov. *boufo*, del qual el *TdF4* cita un ex. en el felibre marsellès (1803-1870) Gustave Bénédict: «cad' un vous vèñ garçà [= fote], de *boufo*».

Per tant no és estrany que *bòfo* 'bufetada' hagi passat també al rossellonès com a terme familiar i pintoresc (*Misc. Fabra*, 183). El verb *bufetejar* és també antic, car ja figura algun cop en Eiximenis («com has fet acte tan pagesívol com hages *bufetejat* tan noble hom», *AlcM*) i en algun altre text de la fi de l'Edat Mitjana (Bernat Estrús, en *DAG.*), i la variant *abuf-* apareix en St. Vicent Ferrer: «Jesuchrist --- fo molt menyspreat, *abufetegat* e repelat» (*Sermons* I, 85.26), que s'acosta més al cast. *abofetear* («colaphizo, alapas incutio» ja en Nebrija).

L'homònim *bufa* [1803, Belvitges] 'veixiga, *bufeta*' es basa en la idea d'objecte que hom bufava per dins, i en què hom bufava endins, inflant-lo; i encara que documentat des de data recent, degué existir des d'antic, puix que s'usa més o menys pertot en el domini continental, des de Guardamar (*AlcM*, § 1) fins a la Vall Ferrera (*la bufa* 'la bufeta de l'orina', a Tor, 1932) i el Ross.; el dim. *bufeta* [1640, «vesica»; *bufeta de vent ques vanagloria* --, 1640, *DTorra*; «*bufeta plena d'aygua, bufeta del fet, bufeta de gos, herba*», 1670, *DTorra*], avui general a Mallorca i la major part del

Principat, i es deu haver estès fins a València, car s'usa fins en murcià (Ga. Soriano); almenys a l'Alt Pallars el reemplaça un derivat *bufaldella* per a la de l'orina (V. d'Aneu, Pol, p. 11, i anotat a Farrera i els pobles de Cardós, com Estaon, si bé a Tavascan pronuncien *baldufella*, i a Esterri de Cardós ho canvien més, en *bufarella*, 1933-4). Amb sentit diferent s'aplica *bufa*, per llur forma, als saragüells (val., *DAG.*) i als pantalons estufats dels vells pagesos mallorquins: «alguns amos de ses possessions des senyor el vengueren a saludar: tots eren homos granats, amb calçons en *bufes* i guardapits en punta, segon s'antiga costum de la pagesia de Mallorca», Arxiduc L. Salvador (p. 34). 'Cosa o empresa aparatosa i botinflada': em remet Marçal Oliver a un passatge d'Eiximenis que comenta una aparició de StVicentF, seguit de la multitud, amb els mots «aquí ve Fra Vicent fent la *bufa*».

També s'aplicà a un antic joc, que a Castelló de la Plana sembla haver estat a l'Edat Mitjana un joc de daus (§ 11), mentre que en altres jocs sembla veure's més clara la derivació de *bufar* aplicada a l'acció d'anular el valor d'una peça (*bufar una dama* en el joc de dames català actual) i en el *Libro de Axedrez* castellà d'Alfons el Savi ja té aquest valor, no sé si aplicada als escacs o a un joc com el de dames (GSachs, *RFE* XXIII, 194). Té també força extensió de més a més, com a nom d'un bolet, la *bufa de llop*, que conec dels pobles de Cardós (1934), però també de la Vall d'Assua (Llesui, 1962) i de la Vall d'Aneu: és el que en el dialecte central anomenem *pet de llop* (el nom li vindria, segons Pol, p. 11, perquè en rebentar-lo el polsim negre que escampa és pudent, cosa que enllaçaria amb l'acc. 'llufa'); de tota manera no és aquesta l'única planta de tal nom, car a Osona he vist la *búfia* 'planta semblant al roldor, però amb una fulla d'un verd més clar, i no rígida sinó caiguda, i fa un gra que en infusió és medicinal' (Taradell, 1935), i Cavanilles (1797, val.) ens dona notícia del *caret bufer* i de la *bufera* o *col bufera* (II, 325, 327, 334).

Els orígens de la paraula *bufa* per a la ventositat malolent poden ser múltiples i convergents, car d'altra banda, en el verb *bufar*, el pas de la idea d'expirar aire a la d'expellir un ventim o bufadeta silenciosament era ben natural, d'on el mot passà a fer concurrència a *llufa*, sigui com a nom o com a verb: un proverbi del Migjorn valencià diu que «quan es *bufa* el gos, ho paga la criada» (Salvà, *Callosa d'En S.* II, 118); ara bé, el nom en aquest sentit és ben antic, car ja el *Llibre de Tres* de c. 1400 classifica: «Tres maneres hi à de vent de tras: *pet, bufa, viula*» (*Rom.* XII, 230ss.); d'ací *bufa* 'llufa' que també s'ha usat en castellà (*Catauro*, l. c.), i derivats com el val. *bufanell* 'anus', castellà de Canàries *bubo* (pron. *bujo*, Lugo, *BRAE* VII, 333) i alt-arag. *bufarda* que anoto amb aquest sentit a Bielsa (1965). Oportú, ara, de tenir en compte un derivat idèntic a aquest, i fundat en l'expulsió del fum: el ross. *bufarda*, que expressa una gran pipa de fumar: «trapi an en Pere, que me diu / tot fumant la seua *bufarda* / ---», Saisset (*Perpinyanenques*, p. 10; *Catalanades*, 249), endemés mot que